

Ana
Marinković

Interdisciplinarnost i komparativna perspektiva

Poslijediplomski studij medievistike na CEU-u

Premda razmjerno mlad, poslijediplomski program medievistike na budimpeštanskom Srednjoeuropskom sveučilištu (Central European University) u dvanaest se godina svojega postojanja razvio u jednu od referentnih točaka svjetske medievistike. Odsjek za medievistiku osnovan je 1996., pet godina nakon osnivanja samog Sveučilišta u cilju implementacije ideja Popperova "otvorenog društva" u zemlji srednjoistočne i istočne Europe putem raznovrsnih, isključivo poslijediplomskih programa, prvenstveno iz društvenih znanosti. Naravno, u slučaju srednjovjekovnih studija, riječ je zapravo o uvođenju novih metoda i interdisciplinarnog pristupa u proučavanje srednjega vijeka, područja koje s osnovnim ciljem sveučilišta ima veze utoliko što su u njemu kasniji nacionalizmi najčešće tražili inspiraciju. U međuvremenu je ovaj odsjek privukao studente iz prostora mnogo širih od srednjoistočne Europe (danas oni često dolaze iz zemalja zapadne Europe i Sjeverne Amerike), a također i učvrstio široku osnovu interdisciplinarnog bavljenja razdobljem od ranoga kršćanstva do ranoga novog vijeka, na području čitave Europe, sjeverne Afrike i Bliskog istoka. O međunarodnom ugledu Odsjeka za medievistiku CEU-a dovoljno govori činjenica da je od osnutka pa sve donedavno u njegovu savjetodavnom odboru bio Jacques Le Goff, a danas u njemu sjede Patrick Geary, Evelyne Patlagean, Ihor Ševčenko ili Ernő Marosi. Navedena imena i raznovrsnost opusa koji stoje iza njih jasno pokazuju da je naglasak poslijediplomskoga medievističkog

programa CEU-a na interdisciplinarnosti.

Premda među popularnijim razdobljima povijesnog istraživanja, ne postoji mnogo poslijediplomskih studija medievistike, područja koje ne podrazumijeva tek kronološko sužavanje vlastite discipline već i metodološko širenje na srodne discipline, a da nije poteklo ili ostalo usko vezano uz jednu od povijesnih disciplina. Suprotno tome, već na magistarskom stupnju, osnovni je zahtjev i cilj studija na CEU-u usvajanje metoda i pristupa stranih dotadašnjem obrazovanju studenta, a broj studenata (dvadesetak po godini) osigurava održavanje razmjerno velikog broja obveznih i izbornih predmeta, koji se ponavljaju u prosjeku svake druge godine. Ti predmeti, naravno, uključuju i tradicionalne povijesne discipline poput političke, ekonomske ili crkvene povijesti, povijesti umjetnosti i književnosti ili arheologije, no ponajčešće u nekoj njihovoj kombinaciji te u kombinaciji s novijim pristupima (npr. povijest svakodnevice ili hagiologija), dok se možda i najjače osjeća utjecaj raznih antropoloških metoda koji se ogleda u kolegijima posvećenima područjima od sociološke analize inkvizicijskih spisa do arheozoologije.

Mjesto povijesti umjetnosti u ovom je programu jednakopravno s drugim povijesnim disciplinama, ali se uvijek sugerira kombiniranje s pristupima srodnih znanosti. Tako se, među temama koje se temelje na vizualnim izvorima, ikonografska istraživanja najčešće vezuju uz povijest svakodnevice, crkvenu povijest ili liturgiku, kod proučavanja odnosa teksta i slike veliki udio otpada

→ Prikaz srednjovjekovnog Budima iz *Weltkronik* (1493.) Hartmanna Schedela

na paleografsku i kodikološku analizu, a pri osvjetljavanju povijesnog konteksta umjetničkih radionica oslonac je na političkoj i urbanoj povijesti. Stvaranje slikovnih baza podataka i njihovo korištenje također je jedno od jakih područja odsjeka. Što se arhitektonske baštine i urbanizma tiče, njihovo je izučavanje uglavnom vezano uz istraživanje mehanizama funkcioniranja institucija koje su građevinske cjeline gradile i u njima živjele, s naglaskom na samostanske i redovničke zajednice. Takav se pristup intenzivnog učenja novih metoda proširuje sudjelovanjem studenata u raznim odsječkim projektima poput, primjerice, međunarodne kampanje arheoloških iskopavanja ravenske luke ili vođenja vizualno-informacijskog centra, svojevrstne zbirke slikovnih baza podataka, da spomenemo samo neke, srodne struci povjesničara umjetnosti. No, spomenute aktivnosti samo su mali dio u rasponu uključenosti doktorandâ u rad odsjeka, rasponu koji se proteže od terenskog rada s ciljem usvajanja novih znanja, preko ravnopravnog sudjelovanja u projektima mentora i drugih profesora, pa sve do honorarnih poslova vezanih uz odvijanje odsječkih aktivnosti. Upravo ta međuovisnost nastave, rada na projektima i administrativnih zadataka, pogotovu u personalnom smislu, glavni je jamac uspješnog funkcioniranja odsjeka.

S obzirom na to da je CEU sveučilište registrirano i akreditirano u Sjedinjenim

Američkim Državama, službeni jezik na kojem se odvija nastava i sva administracija jest engleski, a u tome i leži još jedna od specifičnosti ovog sveučilišta: jezik nastave nije materinski velikoj većini studenata i profesora. Premda većinu predavačke jezgre čine Mađari, činjenica da stalni i gostujući profesori dolaze iz mnogih europskih zemalja te iz Sjedinjenih Američkih Država doprinosi dobroj umreženosti s prestižnim svjetskim sveučilištima.

Ulaskom Mađarske u Europsku Uniju 2004. godine počelo se raditi na mađarskoj akreditaciji diplome CEU-a, što konkretno znači da danas unutar određenih poslijediplomskih programa studenti mogu birati hoće li dovršiti studij po američkom programu ili će pak tražiti obje diplome. S obzirom na to da se mađarski program minimalno razlikuje od američkog, a njegova je diploma priznata u Europskoj Uniji, on nije privlačan samo Mađarima te se mnogo studenata odlučuje za dvostruku diplomu. No, europska diploma znači i prilagođavanje europskoj reformi visokog obrazovanja, što je rezultiralo pokretanjem novih, dvogodišnjih magistarskih programa. Tako će, kao posljedica bolonjske reforme mađarskoga visokog obrazovanja, od ove akademske godine, uz postojeći jednogodišnji magistarski studij medievistike, krenuti i dvogodišnji magistarski program iz povijesnih znanosti (MA in Historical Studies) koji su zajednički osnovali

Odsjek za medievistiku i Odsjek za povijest. Ta dva odsjeka prošle su godine pokrenula i Doktorsku školu za povijest (Doctoral School of History) u okviru koje kontinuiraju dva već postojeća doktorska programa: Komparativna povijest srednje, jugoistočne i istočne Europe (c.1500.-2000.) te Interdisciplinarni studij srednjeg vijeka, Bizanta i kasne antike. Ti programi gotovo se u potpunosti poklapaju s prijašnjim, američkim programima, osim što se doktorande potiče na međusobno biranje izbornih predmeta što dodatno poboljšava kvalitetu obaju studija. Suradnja "komparativnih povjesničara" i "interdisciplinarnih medievista" pruža, naime, nadopunu starih programa budući da je Odsjek za medievistiku naglasak stavljao na metodologiju istraživanja, dok se Odsjek za povijest jače oslanjao na teoriju povijesnih znanosti.

U skladu s originalnom američkom akreditacijom, i administrativne strane programa također nose angloamerička obilježja - programi su CEU-a tzv. "thought" programi, odnosno, njihovi su polaznici studenti u "punom radnom vremenu". Studentima je obavezan boravak u Budimpešti tijekom magistarskog studija te tijekom prve tri godine doktorskog studija (premda se puna nastava održava samo tijekom prva dva semestra doktorskoga studija, a kasnije doktorandi moraju pohađati samo po dva doktorska seminara tjedno). Magistarski program podrazumijeva pohađanje u prosjeku tri predavanja ili seminara dnevno tijekom jesenskog i zimskog semestra, a nakon kraće proljetne stanke posvećene terenskom istraživanju, nastava se, nešto slabijim intenzitetom, nastavlja tijekom tzv. proljetne sesije. Doktorandi, pak, osim dva doktorska seminara, biraju među predmetima ponuđenim u okviru magistarskog studija, no s obzirom na raznovrsnost kolegija i brojnost gostujućih profesora, ni dvogodišnja intenzivna nastava ne iscrpljuje ponuđeni izbor. Kolegiji se dijele u više grupa, ovisno o tome jesu li koncipirani metodološki ili problematski te temelji li se sudjelovanje studenata na čitanju propisane

literature i diskusiji ili predstavljanju vlastitog istraživanja. Posebnu grupu čine jezični seminari, među kojima su na magistarskom stupnju latinski, engleski za medieviste te tzv. "mađarski za preživljavanje" (*survival Hungarian*) obvezni, a nužno je i polaganje drugoga stranog jezika.

Naizgled prilično složena križaljka obveznih i izbornih predmeta, njihovo prijavljivanje, kao i traženje raznih oblika financijske potpore i vanjskih stipendija, vrlo se pojednostavljuje uz pomoć razgranate, ali nevjerojatno efikasne mreže administrativnih službi koje rješavaju probleme od traženja stana do nabavke karata za Operu, od zakašnjelih registracija kolegija do psihološke podrške tijekom završnog razdoblja pisanja rada. S obzirom na izuzetno intenzivan rad i rokove koji su određeni unaprijed i s minimalnim manevarskim prostorom, količina i detaljnost praktičnih savjeta, premda na početku studija djeluje pretjeranom, ubrzo se pokazuje neophodnom.

Slično je i s prijavom i upisom na studij, koji je stupnjevit i razmjerno dugotrajan. Prvi je korak predaja sinopsisa magistarskoga rada s popisom izvora i literature, izvedivost koje predstavlja glavni kriterij za primanje studenata. Slijedi polaganje ispita iz engleskoga i latinskoga jezika (uz alternativu starogrčkoga ili staroslavenskoga), a ulazak u posljednji krug označava poziv na konačni razgovor. Uspješnom kandidatu odmah se dodjeljuje tim od dva do četiri komentora, među kojima se tijekom zimskoga semestra određuje glavni mentor, premda je mentorstvo radova najčešće timski rad, čime se omogućuje da interdisciplinarnost ne ostane samo prazno obećanje.

Na doktorski se studij u pravilu upisuje magistranti istog odsjeka. Upravo zbog zahtjevnosti magistarskog studija koji priprema studente za interdisciplinarni pristup doktorskoga studija, on se interno smatra nultom godinom doktorata i bez njega je gotovo nemoguće pohađati doktorski studij, premda postoje iznimke. Prijava za doktorat također mora sadržavati elaborirani prijedlog

istraživanja, na temelju kojeg se vrši selekcija. Pritom se ne procjenjuje samo relevantnost i utemeljenost predloženog istraživanja već i osposobljenost kandidata da problem uspješno obradi te ponajviše osposobljenost odsječkoga nastavnog kadra da takvo istraživanje vodi i nadzire.

Tijekom prve godine doktorskoga studija studenti još nisu konačno primljeni u program, već imaju privremeni status (*probationary doctoral candidate*). Osim prisustvovanja nastavi (u nešto manjem intenzitetu nego tijekom magistarskog studija) od kandidata se očekuje intenzivan rad na izvorima i sekundarnoj literaturi te suradnja s mentorom, posljedica čega su redovite modifikacije predloženog istraživanja, a ponekad i modifikacije same teme. Tijekom zimskog semestra studenti također pripremaju tzv. područne ispite (*field exams*) koji pokrivaju izabrana područja, ali znatno šira i tek djelomice srodna doktorskoj temi. Tek nakon polaganja ispita i obrane detaljno razrađenog sinopsisa (*prospectus*) doktorskoga rada, student konačno biva promoviran u doktoranda (*doctoral candidate*). Bez obzira na nastavu, ključan je dio studija intenzivan rad s mentorom i komentorima, omogućen ograničenim brojem doktorandâ po mentoru i obveznim višegodišnjim boravkom studenata u Budimpešti. Obveze doktoranda u kasnijim godinama studija usmjerene su na njegovo uvođenje u međunarodnu akademsku zajednicu, a čine ga, primjerice, obvezno pohađanje jednog semestra na nekom stranom sveučilištu te sudjelovanje barem na jednom od dva najveća medievistička kongresa (Leeds ili Kalamazoo).

Za ispunjavanje tih obveza studentu na raspolaganju stoje različiti sveučilišni fondovi: posebna se stipendija, primjerena

standardu zemlje u kojoj se pohađa “inozemni semestar”, dodjeljuje svakom studentu, a polaznicima kako magistarskog tako i doktorskog studija, na raspolaganju su još dva fonda koji pokrivaju troškove sudjelovanja na međunarodnim skupovima, odnosno putovanja vezana uz istraživanja.

Što se osnovnih studentskih stipendija tiče, one pokrivaju kako troškove studija tako i troškove života, a dobiva ih velika većina studenata. Do prije nekoliko godina sve su stipendije bile dodjeljivane u jednakom iznosu, ali nakon reorganizacije budžeta, one su, uz znatno povećanje iznosa pune stipendije, diferencirane na pune i parcijalne ili tek na pokrivanje isključivo troškova studija, ovisno o uspješnosti prijave. Uz još uvijek razmjerno niske troškove života u Budimpešti (premda se situacija iz godine u godinu mijenja), stopostotna je stipendija više nego dovoljna za njihovo pokrivanje. Tako se doktorandima na Srednjoeuropskom sveučilištu omogućuju idealni uvjeti za rad (kako znanstveni, tako i financijski), a jedini se problem javlja pri realizaciji konačnog cilja zacrtanog pri osnivanju sveučilišta, tj. pri povratku mladih znanstvenika u domovinu. Nakon četiri godine provedene u Budimpešti (uz još nekoliko semestara na stipendijama drugih sveučilišta), novopečeni doktori nerijetko se nađu bez ikakva ozbiljnijeg kontakta s institucijama svoje zemlje. Kad se, prihvaćanjem mobilnosti kao jednom od stupova nosača bolonjske reforme, ta prepreka prevlada, međusobna povezanost medievista sa CEU-a mogla bi u skorju budućnosti itekako doprinijeti otvaranju akademskih zajednica kako prema inozemnim, tako i prema domaćim kolegama. x

SUMMARY: INTERDISCIPLINARITY AND COMPARATIVE PERSPECTIVE

The postgraduate programme in Medieval Studies at the Central European University in Budapest has, in only twelve years of its existence, developed into one of the world's referral points for medieval studies. The emphasis

of the programme is set on interdisciplinary approach, and this methodological groundwork has been strengthened by new theoretical aspects through recent joining with comparative Historical Studies programme.